Κερύνεια: Μια πόλη αιχμάλωτη από τον μαύρο Ιούλιο του 1974 – Οι μνήμες της προσφυγιάς και η υπόσχεση της επιστροφής

Το πρωινό της 20ής Ιουλίου 1974, η Κερύνεια ξύπνησε μέσα στον ήχο των αεροπλάνων και των βομβαρδισμών. Για τον Ιωσήφ Βιολάρη ήταν η ημέρα που η ζωή του συνδέθηκε για πάντα με τον ξεριζωμό. Ήταν 18 ετών και βρισκόταν στο σπίτι του, μαζί με τους γονείς και τα αδέλφια του. Ο πατέρας του ήταν τότε αστυνομικός διευθυντής Κερύνειας και είχε συλληφθεί κατά το πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου. Το βράδυ της 19ης Ιουλίου επέστρεψε στο σπίτι. Το επόμενο πρωί, όμως, άρχισαν οι βομβαρδισμοί. Ο πατέρας του αποφάσισε ότι έπρεπε να φύγουν. Η οικογένεια επιβιβάστηκε στο αυτοκίνητο και κατευθύνθηκε σε ένα γειτονικό χωριό, όπου παρέμεινε για δύο ημέρες, στα χωράφια, αποφεύγοντας να μπει στα σπίτια για λόγους ασφαλείας. Τη Δευτέρα το βράδυ αποφάσισαν να αναχωρήσουν για τη Λευκωσία. Θα οδηγούσαν χωρίς φώτα, μέσα στο σκοτάδι. «Ο πατέρας αποφάσισε ότι έπρεπε να φύγουμε. Φορτωθήκαμε στο αυτοκίνητο και πήγαμε σε ένα γειτονικό χωριό, όπου μείναμε δύο μέρες στα χωράφια. Τη Δευτέρα το βράδυ, ο πατέρας μας είπε ότι θα φεύγαμε για Λευκωσία, αλλά θα φεύγαμε βράδυ χωρίς φανάρια», εξιστορεί στο Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων ο Ιωσήφ Βιολάρης. Η Κερύνεια έπεσε στις 22 Ιουλίου. Η οικογένεια είχε ήδη φύγει, χωρίς να γνωρίζει ότι δεν θα επέστρεφε έκτοτε στο σπίτι της. Σήμερα, ο κ. Βιολάρης βρίσκεται στο τιμόνι του Δήμου Κερύνειας, ενός Δήμου που εξακολουθεί να λειτουργεί, χωρίς όμως να μπορεί να ασκήσει διοίκηση στην κατεχόμενη πόλη του. Από εκείνη την εποχή θυμάται πως όλοι όσοι έφυγαν δεν πήραν τίποτα μαζί τους. «Όλοι μας νομίζαμε ότι θα φύγουμε μία-δύο μέρες και θα επιστρέψουμε», λέει. Αυτή η προσδοκία έγινε η μεγάλη τραγωδία χιλιάδων προσφυγικών οικογενειών. Άφησαν πίσω μια ολόκληρη ζωή, θεωρώντας ότι σύντομα θα γυρίσουν. Για την οικογένεια του κ. Βιολάρη, μάλιστα, ούτε οι γονείς του κατάφεραν να επιστρέψουν στην Κερύνεια. Μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων, ο ίδιος επισκέφθηκε την πόλη μία-δύο φορές. Η πρώτη επαφή με όσα είχαν αλλάξει ήταν δύσκολη. Η συναισθηματική φόρτιση, όπως περιγράφει, ήταν μεγάλη. «Ήταν θυμός, απογοήτευση, θλίψη, αυτό που νιώσατε, όταν επιστρέψατε;», τον ρώτησα. «Νομίζω ήταν όλα μαζί… Κι ακόμα κι άλλα», απάντησε. Η πιο οδυνηρή διαπίστωση της δημογραφικής αλλοίωσης των κατεχομένων από την Τουρκία ήρθε όταν αντίκρισε το πατρικό του. Το σπίτι είχε κατεδαφιστεί και στη θέση του είχε ανεγερθεί μια επταώροφη πολυκατοικία. «Κάποια στιγμή είδα το σπίτι μου ότι κατεδαφίστηκε και είναι μια επταώροφη πολυκατοικία. Οπότε από τότε δεν ξαναπάτησα». Δεν ήταν μόνο το σπίτι που δεν υπήρχε πια. Ήταν και η ίδια η πόλη, που δεν έμοιαζε με εκείνη που είχε κρατήσει στη μνήμη του. «Είναι μια μεγαλούπολη πνιγμένη στο τσιμέντο, στις πολυκατοικίες και δεν είναι το ίδιο». Γι’ αυτό και η επίσκεψη ως τουρίστας δεν μπορεί να αποτελέσει πραγματική επιστροφή. Υπάρχει, επιπλέον, η ψυχολογική επιβάρυνση του να χρειάζεται να επιδείξεις την ταυτότητά σου για

να περάσεις στο κατεχόμενο μέρος της πατρίδας σου, τονίζει. «Για να περάσεις από το οδόφραγμα θα πρέπει να επιδείξεις την ταυτότητά σου στον κατακτητή. Αυτό είναι κάτι που σε πληγώνει». Ένας Δήμος στην προσφυγιά, με διαφορετική αποστολή Σήμερα, ο κ. Βιολάρης βρίσκεται στο τιμόνι του Δήμου Κερύνειας, που εδρεύει προσωρινά στη Λευκωσία και η αποστολή του είναι εντελώς διαφορετική από εκείνη των δήμων στις ελεύθερες περιοχές. «Εμείς είμαστε ένας κατεχόμενος Δήμος, εξ ολοκλήρου κατεχόμενη πόλη και εξ ολοκλήρου κατεχόμενη επαρχία η Κερύνεια, άρα εμείς λειτουργούμε πλέον στην προσφυγιά, εδρεύουμε στη Λευκωσία και ναι, η αποστολή μας είναι εντελώς διαφορετική από έναν μη κατεχόμενο Δήμο». Δεν μπορεί να ασχοληθεί με την καθαριότητα των δρόμων ή τις καθημερινές δημοτικές υπηρεσίες μέσα στα όρια της πόλης. Η βασική του αποστολή είναι η διαφώτιση και η διεθνοποίηση του Κυπριακού. «Εμάς η αποστολή μας είναι κυρίως η διαφώτιση, τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό, για το πρόβλημά μας, για την εισβολή, για την κατοχή, για την καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς». Σημαντική είναι και η επαφή με τους δημότες, οι οποίοι βρίσκονται πλέον διασκορπισμένοι στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Ο Δήμος προσπαθεί να τους κρατά κοντά μέσα από εκδηλώσεις και δράσεις, ώστε να μη χαθεί η σύνδεσή τους με την πόλη. «Πρέπει να τους βλέπουμε, να βλέπουμε τα προβλήματά τους, να προσπαθούμε να τους φέρουμε κοντά μέσα από διάφορες εκδηλώσεις που μαζεύονται οι Κερυνειώτες και να έχουν μια επαφή, να ξέρουν ότι είναι Κερυνειώτες, ότι υπάρχει ο Δήμος τους, υπάρχει ο δήμαρχος, το Δημοτικό Συμβούλιο». Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη νεολαία. Πολλά από τα παιδιά των προσφύγων γνωρίζουν την πόλη μόνο μέσα από τις ιστορίες των γονιών και των παππούδων τους. «Η νεολαία είναι κάτι που μας απασχολεί ιδιαίτερα, γιατί είναι παιδιά τα οποία δεν γεννήθηκαν στην Κερύνεια, δεν έζησαν στην Κερύνεια». Μέσα από το Δημοτικό Συμβούλιο Νεολαίας και διάφορες δράσεις, ο Δήμος προσπαθεί να τα φέρει κοντά του. Γιατί, όπως λέει ο δήμαρχος, η συνέχεια της προσπάθειας περνά αναγκαστικά στις επόμενες γενιές. «Εμείς, οι παλαιότεροι, σιγά σιγά φεύγουμε και θα πρέπει αυτοί πλέον να αναλάβουν τα ηνία, να αναλάβουν την καθοδήγηση μέχρι αυτή την ημέρα που θα επιστρέψουμε». Η μνήμη και η προετοιμασία της επιστροφής Η διατήρηση της μνήμης αποτελεί βασικό μέρος της αποστολής του Δήμου. Υπάρχουν ταινίες και βίντεο με την ιστορία της Κερύνειας, αλλά και μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν στην πόλη, για τα επαγγέλματα, την καθημερινότητα και τη θάλασσα. «Έχουμε βίντεο με μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν στην Κερύνεια, με μαρτυρίες για τα επαγγέλματα, για τη ζωή, για τη θάλασσα –γιατί είμαστε θαλασσινοί στην Κερύνεια και είχαμε πολλούς καραβοκύρηδες, ψαράδες κλπ.». Παράλληλα, ο Δήμος δεν περιορίζεται στην καταγραφή του παρελθόντος. Προετοιμάζεται και για την ημέρα που θα μπορέσει να επιστρέψει. Για τον σκοπό αυτό έχει δημιουργήσει Γραφείο Επιστροφής, το οποίο μελετά τα ενδεχόμενα και τις ανάγκες που θα προκύψουν. «Έχουμε ιδρύσει το Γραφείο Επιστροφής στον Δήμο μας, που μελετάμε όλα τα ενδεχόμενα της επιστροφής για οποιαδήποτε λύση έρθει η πολιτεία και μας προτείνει», εξηγεί στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο κ. Βιολάρης. Η προετοιμασία αφορά την επαναλειτουργία της πόλης και τις βασικές ανάγκες των ανθρώπων που θα επιστρέψουν: σχολεία, εκκλησίες, εργασία. Ακόμη και οι πρακτικές

λεπτομέρειες της αναχώρησης προς την Κερύνεια έχουν θέση σε αυτή τη σκέψη. «Και, ναι, πρέπει να είμαστε έτοιμοι, γιατί επιστρέφοντας θα πρέπει να δούμε… σχολεία θα υπάρχουν, εκκλησίες, δουλειά;». Ο δήμαρχος εκφράζει επίσης την ανησυχία του για τον σφετερισμό περιουσιών και την πώλησή τους σε ξένους αγοραστές, με αποτέλεσμα να ανεγείρονται ξενοδοχεία και κατοικίες. «Αυτό είναι ένα μεγάλο πρόβλημα γιατί τις πουλάνε και αυτοί χτίζουν μέσα ξενοδοχεία, σπίτια κλπ». Για τον ίδιο, η διεκδίκηση δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από το δικαίωμα της επιστροφής και της ελεύθερης εγκατάστασης στον τόπο καταγωγής. «Εμείς θέλουμε απελευθέρωση», ξεκαθαρίζει. Το μήνυμα με το οποίο κλείνει τη συνέντευξή του στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ο δήμαρχος Κερύνειας είναι ξεκάθαρο. Δεν ζητά μια συμβολική επίσκεψη στην πόλη, ούτε μια επιστροφή ως τουρίστας. Ζητά την απελευθέρωση και την επιστροφή των ανθρώπων στα σπίτια και στις περιουσίες τους. «Το μήνυμά μας είναι ότι εμείς θέλουμε απελευθέρωση. Απελευθέρωση από την κατοχή, από τα κατοχικά στρατεύματα, από τους εποίκους, από τους σφετεριστές που κατέχουν τις περιουσίες μας. Να φύγουν και να επιστρέψουμε και εμείς πίσω στα σπίτια και στις περιουσίες μας ελεύθεροι και με όλα τα ανθρώπινα δικαιώματά μας». Δικαιώματα που, όπως τονίζει, είναι αυτά που απολαμβάνει κάθε Ευρωπαίος πολίτης: «Ελευθερία διακίνησης, ελευθερία εγκατάστασης, ελευθερία θρησκείας, παιδείας, εργασίας κλπ». Από εκείνο το πρωινό του Ιουλίου του 1974 μέχρι σήμερα, η Κερύνεια παραμένει για τον ίδιο κάτι πολύ περισσότερο από μια κατεχόμενη πόλη. Είναι το σπίτι που εγκατέλειψε παιδί, χωρίς να πάρει τίποτα μαζί του, επειδή πίστευε πως θα επέστρεφε. Είναι το πατρικό που δεν υπάρχει πια, οι γονείς που δεν πρόλαβαν να γυρίσουν, οι άνθρωποι που χάνονται χωρίς να δουν τη δικαίωση. Είναι, όμως, και η πόλη για την οποία εξακολουθεί να εργάζεται ως δήμαρχος. Ένας Δήμος ενεργός στην προσφυγιά, που κρατά ζωντανή τη μνήμη, ενώνει τις γενιές και προετοιμάζεται για την επόμενη ημέρα. Και η τελευταία του φράση είναι ίσως η πιο δυνατή υπόσχεση: «Γιατί θα επιστρέψουμε», καταλήγει. Μνήμες Κερύνειας στη Θεσσαλονίκη Την Κυριακή 8 Νοεμβρίου, στις 7 το απόγευμα, στο Αμφιθέατρο «Σταύρος Κουγιουμτζής», στο Πολιτιστικό Κέντρο Πανοράματος, ο κ. Βιολάρης θα δώσει το «παρών» στην εκδήλωση «Μνήμες Κερύνειας» που συνδιοργανώνουν οι αδελφοποιημένοι Δήμοι Πυλαίας – Χορτιάτη και ο Προσφυγικός Δήμος Κερύνειας, με την υποστήριξη του Γενικού Προξενείου της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Θεσσαλονίκη. Παρόντες στην εκδήλωση θα είναι τόσο ο δήμαρχος Πυλαίας – Χορτιάτη και πρόεδρος της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Κεντρικής Μακεδονίας, Ιγνάτιος Καϊτεζίδης, όσο και ο Γενικός Πρόξενος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Κωνσταντίνος Πολυκάρπου. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει: Προβολή του ιστορικού ντοκιμαντέρ για τους αγνοούμενους της Κύπρου με τίτλο «Where Are They?» του δημοσιογράφου Νίκου Ασλανίδη Προβολή ντοκιμαντέρ «Κερύνεια: Μια Πόλη υπό Κατοχή» (διάρκειας 10’) Μουσικό πρόγραμμα από τη Χορωδία του Σωματείου «Αδούλωτη Κερύνεια» (υπό τη διεύθυνση της Ανθής Παπαφιλίππου / στο πιάνο η Αντριάνα Συρίμη), από την Χορωδία Συνδέσμου Κατοίκων Συνοικισμού Κωνσταντινουπολιτών Πυλαίας – Θεσσαλονίκης (υπό τη διεύθυνση δρ Σωτήρη Δεσπότη που θα συνοδεύσει στο πιάνο) και της Παιδικής Χορωδίας του Δήμου Πυλαίας – Χορτιάτη (υπό τη διεύθυνση δρ

Ηρακλή Παναγόπουλου που θα συνοδεύσει στο πιάνο). Παράλληλα, στην αίθουσα Λίτσα Φωκίδη ΙΙ θα λειτουργεί έκθεση φωτογραφίας με θέμα την καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κερύνειας και της ευρύτερης επαρχίας της, η οποία προκλήθηκε μετά την τουρκική εισβολή του 1974 και κατά τη συνεχιζόμενη κατοχή της περιοχής. ΑΠΕ-ΜΠΕ – Σοφία Παπαδοπούλου/ photo: intime